

УДК 346.7:338.4:339.922(477+4)
DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.38>

Гапонов О.О.

доктор філософії в галузі право
Генеральний директор ТОВ «Ексклюзив консалтинг груп»
ORCID ID: 0000-0002-7778-673X

ТРАНСПОРТНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На даний час, розв'язання проблем економічного розвитку України є одними з перших завдань нашої держави. При цьому особливу увагу привертає транспортна інфраструктура, яка є базовою ланкою забезпечення як економічного розвитку національної економіки країни так і підвищення якості життя населення. Для розвитку вітчизняної економіки важливим є підвищення ролі транспортного комплексу, що забезпечує життєдіяльність населення, якісний розвиток економіки держави, збереження обороноздатності та можливість досягнення високоефективних зовнішньоекономічних відносин країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перспективи розвитку транспортної інфраструктури в Україні вивчали такі вчені, як В. Шинкаренко, Н. Малиш, М. Макаренко, Г. Фоменко, Є. Канарчук, О. Радченко, С. Климович, Н. Бондар, О. Собкевич, О. Ємельянова, І. Садловська, К. Михайличенко. та інші. Незважаючи на значну кількість наукових праць у цій сфері, розвиток транспортної інфраструктури в Україні досі потребує подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження сучасного стану транспортної інфраструктури та виявлення проблем її функціонування.

Виклад основного матеріалу. Транспортна інфраструктура в Україні відіграє стратегічну роль у сприянні її економічному розвитку. Цей сектор не лише забезпечує рух товарів та людей, але й створює основу для конкурентоспроможного господарства та

покращення якості життя громадян. Розвинена транспортна інфраструктура є одним із важливіших чинників стабільного та динамічного зростання економіки не тільки окремих регіонів, а й держави у цілому, підвищення рівня життя населення, а також базовою передумовою національної безпеки та успішної інтеграції у світовий економічний простір.

Важливість і актуальність розвитку транспортної галузі обумовлюється її особливим значенням щодо забезпечення безпеки України, особливо в сучасних умовах. Тобто опосередковано транспорт впливає на усі складові національної безпеки – зовнішньоекономічну, внутрішньополітичну, економічну, продовольчу, екологічну, антитерористичну, інформаційну, науково-технічну та інші.

Варто зазначити, що безпосередньо поняття інфраструктури як економічної категорії вже давно ввійшло в науковий і господарський обіг. Так, «інфраструктура» визначається в довідковій літературі як сукупність специфічних форм, методів і процесів, а також споруд, будівель, різних комунікацій, що забезпечують загальні умови і нормальне функціонування економічної, соціальної, екологічної та інших областей життєдіяльності суспільства, його відтворення і розвитку. Термін «транспортна інфраструктура» у сучасній економічній літературі трактується у таких аспектах: під транспортною інфраструктурою мається на увазі сукупність галузей і сфер діяльності, головне завдання яких зводиться до доведення товарів від виробників до споживачів; транспортна інфраструктура

розглядається як комплекс підприємств, установ, організацій для обслуговування процесів обміну й руху товарів; транспортна інфраструктура визначається як сукупність технічних засобів і устаткування, що забезпечують транспортні процеси [1]. О. Пікулик пропонує розглядати транспортну інфраструктуру як «... транспортні комунікації, об'єкти з обслуговування превезень, об'єкти технічного обслуговування та ремонту, які забезпечують потреби у наданні транспортних послуг» [2, С. 289], Н. Лавренюк у свою чергу пропонує розглядати транспортну інфраструктуру як «систему об'єктів й транспортних мереж, які забезпечують здійснення транспортної діяльності у процесі транспортного співробітництва України та ЄС в межах транспортної політики ЄС» [3, С. 87], В. Пархета формулює визначення транспортної інфраструктури як «систему доріг, інженерних мереж, державних і приватних підприємств і організацій, що обслуговують, об'єкти, які займаються ремонтом, будівництвом, реконструкцією, а також експлуатацією доріг, мостів, дорожніх шляхів» [4, С. 257], а Л. Медвідь стверджує, що транспортна інфраструктура складається з усіх видів транспорту, з їх частинами і ланками, шляхами сполучення, змінним складом автотранспорту, об'єктами машинного обслуговування і транспортно-логістичними компаніями, що працюють у сфері перевезень людей і вантажів. Транспортна інфраструктура, що є основою транспортного комплексу регіону, сприяє формуванню транспортної мережі і слугує для перевезення вантажів і пасажирів. Вона бере участь у формуванні організаційної структури транспортного комплексу, забезпечуючи ефективне використання транспортних засобів [5].

Різноманітність підходів до визначення транспортної інфраструктури свідчить про складність цього поняття та його множинні аспекти. Деякі науковці зосереджуються на включенні лише фізичних структур - шляхів та об'єктів, необхідних для забезпечення руху транспорту. Інші розглядають транспортну

інфраструктуру у широкому контексті, включаючи в неї різноманітні суб'єкти та послуги, які сприяють функціонуванню транспортної системи. Однак, незважаючи на різницю у підходах, усі вони визнають важливість транспортної інфраструктури як ключового елемента для розвитку та ефективності транспортних систем.

Слід сказати, що елементами, які входять до складу транспортної інфраструктури є дороги, залізниці, порти, аеропорти, мости, тунелі, трамвайні лінії, транспортні вузли, сигналізаційні системи, парковки, а також інші інфраструктурні об'єкти. В Національній транспортній стратегії України на період до 2030 р. зазначається, що транспортна інфраструктура включає розгалужену залізничну мережу, розвинуту мережу автомобільних шляхів, морські порти та річкові термінали, аеропорти та широку мережу авіаційних сполучень, вантажних митних терміналів, що створює необхідні передумови для задоволення потреб користувачів транспорту у наданні транспортних послуг та розвитку бізнесу [6]. Чинне законодавство України також не містить однозначного визначення поняття «транспортна інфраструктура», проте у Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності» згадується інженерно-транспортна інфраструктура як комплекс інженерних, транспортних споруд і комунікацій [7]. Це означає, що транспортна інфраструктура включає в себе дороги, залізниці, порти, аеропорти, транспортні вузли, сховища, комунікації, сигналізаційні системи та інше обладнання, яке забезпечує рух і обслуговування транспортних засобів.

Таким чином, можемо стверджувати, що транспортна інфраструктура це сукупність всіх будівельних та інженерних споруд, технічних засобів і обладнання, що забезпечують функціонування транспортної системи та забезпечують рух товарів, послуг та пасажирів.

Слід сказати, що транспортна інфраструктура відіграє важливу роль у різних сферах життя суспільства. Вона не лише забезпечує

ефективний рух людей та товарів, але і виконує різноманітні соціально-політичні, економічні та культурні функції. Так, соціально-політичні функції транспортної галузі містяться в її здатності здійснювати обмін матеріальними й духовними цінностями між районами, містами, територіями й цим сприяти їхньому об'єднанню в єдину державу. Транспорт забезпечує вантажні, побутові й туристичні поїздки, а також медичне обслуговування людей; полегшує їх фізичну працю, зокрема при переміщенні значних обсягів вантажів не тільки в межах країни, а й в міжнародному середовищі. Економічна роль транспорту полягає, насамперед, у тому, що він є органічною ланкою кожного виробництва, проводить безперервну й масову доставку всіх видів сировини, палива й продукції з пунктів виробництва в пункти споживання, а також забезпечує поділ праці, спеціалізацію й кооперацію виробництва. Без транспорту неможливе раціональне розміщення виробництва, освоєння нових територій і природних багатств. Тобто транспорт – важливий фактор економічної інтеграції країн і розвитку міжнародної торгівлі. Культурне значення транспортної галузі полягає в тому, що вона забезпечує спілкування між континентами, країнами, містами і людьми й сприяє задоволенню їх естетичних, духовних потреб і культурному обміну [8]. Ці функції вказують на важливість транспортної інфраструктури як ключового елемента для розвитку суспільства та економіки, а також для підтримки культурного обміну та взаєморозуміння. Розвиненість транспортної інфраструктури безпосередньо впливає на ефективність функціонування усієї транспортної галузі. Від рівня розвитку та ефективності функціонування останньої залежить ділова активність та обсяг валового внутрішнього продукту, національна безпека та суспільний добробут населення країни.

Важливо зазначити, що в наслідок воєнних дій на території України, транспорт і транспортна інфраструктура зазнають суттєвих руйнувань та пошкоджень. Атаки на дороги,

залізничні маршрути, мости, аеропорти та інші об'єкти призводять до серйозних перешкод у пересуванні людей та перевезенні товарів. Так, за даними Київської школи економіки [9], з початку повномасштабного вторгнення було втрачено тисячі одиниць різноманітної техніки, включаючи комунальну, автокрани, спеціальні транспортні засоби, пожежну техніку тощо. Пошкодження вулиць, доріг, мостів і мостових переходів становлять – 32,4%; залізничної інфраструктури та рухомого складу – 3,4%; цивільних аеропортів та військових аеродромів – 7,5% загальних втрат [10]. Також, суттєво пошкоджена портова інфраструктура. За приблизними оцінками, загальні збитки у транспортній інфраструктурі України становлять 36,2 млрд дол США [11].

Підсумовуючи сказане, важливо зазначити, що наявна транспортна інфраструктура потребує не лише відновлення зруйнованих об'єктів, але й глибокої модернізації, що може включати в себе: використання екологічно чистих видів палива, впровадження енергоефективних технологій, розробку інтелектуальних систем управління рухом, покращення інфраструктури для підтримки електромобільності та розвитку інтермодальних транспортних систем. Крім того, важливо звернути увагу на аспекти безпеки, включаючи впровадження новітніх систем моніторингу та контролю, покращення дорожньої сигналізації та освітлення, а також впровадження новітніх технологій для підвищення безпеки та швидкості руху. Розвиток міського та загального громадського транспорту повинен бути спрямований на створення зручних, ефективних та екологічно чистих систем громадського транспорту, тощо. Модернізація транспортної інфраструктури сприятиме, в першу чергу підвищенню конкурентоспроможності, забезпеченню ефективного функціонування транспортної системи та покращенню якості життя громадян.

Також, для забезпечення сталого розвитку суспільства і економіки важливим завдан-

нями є: розробка та реалізація програм розвитку транспортної інфраструктури, метою яких повинні бути вдосконалення та розвиток різних видів транспорту, а також розширення і модернізацію транспортної інфраструктури в цілому; співпраця між країнами, міжнародними організаціями та громадським сектором, тощо. Зокрема, міжнародні організації можуть надавати фінансову підтримку для реалізації великих інфраструктурних проєктів, а також залучати приватний сектор до інвестування у транспортну інфраструктуру.

Доречно сказати, що План виконання Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р) [6] передбачає пріоритетні проєкти з розвитку транспортної інфраструктури для кожного регіону, зокрема створення нових автобанів та скорочення часу перетину країни в усіх напрямках, збільшення кількості працюючих аеропортів та потоку авіапасажирів, масштабне оновлення тягового та вагонного парку залізниці поряд зі значним збільшенням середньої швидкості, низькі тарифи та спрощення оформлення вантажу у морських портах й багато іншого. Поставлені стратегічні цілі мають бути реалізовані за такими пріоритетними напрямками: створення конкурентоспроможної та ефективної транспортної системи; впровадження ефективного державного управління в транспортній галузі; забезпечення надання якісних транспортних послуг та інтеграція транспортного комплексу України до міжнародної транспортної мережі; забезпечення інноваційний розвиток транспортної галузі та глобальні інвестиційні проєкти; забезпечення сталого фінансування транспортного комплексу; підвищення рівня безпеки на транспорті; досягнення міської мобільності та регіональної інтеграції в Україні [6]. Визначені пріоритети важливі для забезпечення розвитку транспортної галузі в Україні та досягнення стратегічних цілей на перспективу до 2030 року, які включають в себе розвиток і модернізацію доріг, заліз-

ниць, водного, авіаційного та міського транспорту, кожен з яких має важливу роль у транспортній системі країни.

Таким чином, для розвитку транспортної галузі України в довгостроковій перспективі важливо, в першу чергу розробити програми розвитку, які охоплюватимуть будівництво, реконструкцію та модернізацію транспортних об'єктів з урахуванням сучасних тенденцій у технологічному та екологічному аспектах. Крім того, необхідно активно залучати інвестиції, в тому числі з міжнародних джерел, для забезпечення фінансової стійкості проєктів та їх виконання в строк. Разом з тим, важливо створити ефективну систему управління проєктами, яка забезпечить координацію різних ініціатив та виконання запланованих заходів. Також необхідно посилити співпрацю з міжнародними партнерами та організаціями для обміну досвідом та залучення додаткових ресурсів. Важливо також розвивати транспортну інфраструктуру з урахуванням потреб майбутнього, зокрема впроваджувати сучасні концепції смарт-мобільності та розвивати альтернативні види транспорту, які сприятимуть зменшенню викидів та покращенню якості життя населення.

Висновок. Отже, транспортна інфраструктура в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні економічного зростання країни. Її розвиток є ключовим фактором для стимулювання ефективності виробництва, розширення торгівлі та приваблення інвестицій. Покращення дорожньої, залізничної, морської та повітряної інфраструктури сприяє збільшенню обсягів транспортних перевезень, зменшенню витрат на логістику та підвищенню конкурентоспроможності українських товарів і послуг на міжнародному ринку. Крім того, розвиток транспортної інфраструктури сприяє зростанню зайнятості, розвитку туризму та покращенню якості життя населення. Тому важливо продовжувати інвестування у модернізацію та розширення транспортної мережі для забезпечення стійкого економічного розвитку України у майбутньому.

Анотація

У статті розглянуто сучасний стан та перспективи розвитку транспорту та транспортної інфраструктури в Україні. Визначено, що транспорт це специфічна комунікаційна інфраструктурна галузь матеріального виробництва й сфери обслуговування, яка забезпечує потреби населення й господарства з усіх видів перевезень. Проаналізовано основні складові транспортної інфраструктури та основні підходи до визначення поняття «транспортна інфраструктура». Висвітлюється ключова роль транспорту у розвитку економіки України, а також аналізує виклики та перспективи цього сектора.

Акцентовано увагу на тому, що транспортна галузь України має досить розгалужену систему, яка включає в себе мережу залізниць, автомобільних доріг, водних шляхів (як морських, так і річкових), шляхів повітряного сполучення, а також мережу трубопроводів, більша частина яких проходить транзитом територією України. Ця галузь є важливою частиною економіки, що забезпечує обслуговування як внутрішніх, так і експортних, імпорتنих та транзитних перевезень вантажів і пасажирів. транспортна інфраструктура це сукупність всіх будівельних та інженерних споруд, технічних засобів і обладнання, що забезпечують функціонування транспортної системи та забезпечують рух товарів, послуг та пасажирів. Слід сказати, що транспортна інфраструктура відіграє важливу роль у різних сферах життя суспільства. Вона не лише забезпечує ефективний рух людей та товарів, але і виконує різноманітні соціально-політичні, економічні та культурні функції.

Доведено, що стан і рівень транспортної інфраструктури України є найважливішим фактором соціального та економічного піднесення держави. Пропонуються шляхи оптимізації та модернізації транспортної інфраструктури з метою забезпечення сталого економічного зростання країни. Для розвитку транспортної галузі України в довгостроковій перспективі важливо, в першу чергу розробити програми розвитку, які охоплюватимуть будівництво, реконструкцію та модернізацію транспортних об'єктів з урахуванням сучасних тенденцій у технологічному та екологічному аспектах. Крім того, необхідно активно залучати інвестиції, в тому числі з міжнародних джерел, для забезпечення фінансової стійкості проектів та їх виконання в строк. Разом з тим, важливо створити ефективну систему управління проектами, яка забезпечить координацію різних ініціатив та виконання запланованих заходів.

Ключові слова: транспорт, транспортна система, транспортна інфраструктура, конкурентоспроможність, інфраструктура, транспортна галузь.

Gaponov O.O. Transport infrastructure as a key factor of ukraine's economic growth

The article examines the current state and prospects for the development of transport and transport infrastructure in Ukraine. It was determined that transport is a specific communication infrastructural branch of material production and the sphere of service, which provides the needs of the population and the economy from all types of transportation. The main components of transport infrastructure and the main approaches to defining the concept of «transport infrastructure» are analyzed. The key role of transport in the development of the economy of Ukraine is highlighted, as well as the challenges and prospects of this sector are analyzed.

Attention is focused on the fact that the transport industry of Ukraine has a rather extensive system, which includes a network of railways, highways, waterways (both sea and river), air routes, as well as a network of pipelines, most of which transit through the territory of Ukraine. This industry is an important part of the economy, which provides services for both domestic and export, import and transit transportation of goods and passengers. transport infrastructure is a set of all construction and engineering structures, technical means and equipment that ensure the functioning of the transport system and ensure the movement of goods, services and passengers. It should be said that transport infrastructure plays an important role in various spheres of society. It not only ensures the efficient

movement of people and goods, but also performs various socio-political, economic and cultural functions.

It has been proven that the state and level of transport infrastructure of Ukraine is the most important factor in the social and economic development of the state. Ways to optimize and modernize the transport infrastructure are proposed in order to ensure sustainable economic growth of the country. For the development of the transport industry of Ukraine in the long term, it is important, first of all, to develop development programs that will cover the construction, reconstruction and modernization of transport facilities, taking into account modern trends in technological and environmental aspects. In addition, it is necessary to actively attract investments, including from international sources, to ensure the financial sustainability of projects and their implementation on time. At the same time, it is important to create an effective project management system that will ensure the coordination of various initiatives and the implementation of planned activities.

Key words: transport, transport system, transport infrastructure, competitiveness, infrastructure, transport industry.

Список використаних джерел:

1. Садловська І. П. Стратегічне управління національною транспортною інфраструктурою України : монографія. Київ: П.П. «Сердюк В.Л.», 2011. 356 с.
2. Пикулик О.Б. Пріоритетні напрямки розвитку транспортної системи Західного регіону України в умовах Європейської інтеграції. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі України*. 2008. № 7. Серія Економічні науки. С. 284-291.
3. Лавринюк Н. Поняття транспортної інфраструктури в умовах інтеграційних процесів Україна-ЄС. *Юридичний вісник*. С. 82-88.
4. Пархета В.І. Адміністративно-правове забезпечення функціонування сфери дорожньої інфраструктури в Україні та визначення перспектив його удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 256-259.
5. Медвідь Л.І. Транспортна інфраструктура як важливий чинник розвитку туристичної галузі регіону. *Геополітика і екогеодинаміка регіонів*. 2014. № 10. С. 154–157. URL: <http://geopolitika.crimea.edu/arhiv/2014/tom10-v-2/029medv.pdf>.
6. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету міністрів України від 03.03.2021 р. No 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Tex>
7. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України /Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1562-12>.
8. Авер'янов В.Б. Державне управління в Україні : навч. посібник. К. :Юрінком Інтер, 1998. 350 с.
9. Загальна сума прямих збитків інфраструктури зросла до \$114.5 млрд / Київська школа економіки. 2022. 08 вер. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-in...>
10. Герасимів З. М. Економіка України в умовах війни (Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів (матеріали конференції). 2022. С. 11–12.
11. Київська школа економіки. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.docx.pdf.
12. Малиш Н.А., Бондар Н.М. Економічний аналіз транспортної інфраструктури України. *Вісник НАДУ при Президентіві України*. 2016. Вип. 2. С. 50–57.